

ERINNERUNGEN
AN OTTO HERMAN
ALS PRAEHISTORIKER

Von Dr. JULIUS VIGH

VERFASSER weist darauf hin, dass eben in der Nähe von Lillafüred, in Miskolc 1891 der erste Faustkeil aus ungarischem Boden gefunden wurde. Otto Herman erkannte denselben sofort als von Menschenhand herrührend und gab seiner bestimmten Hoffnung Ausdruck, dass hier in den Höhlen des Bükk-Gebirges Steingeräte, eventuell auch Knochen des Urmenschen aufgefunden werden müssen. Die wissenschaftlichen Kreise leugneten jedoch, dass der Fund palaeolithisch sei. Es entstand ein langer und heftiger Streit, der nach 13jährigem hartnäckigen Kampfe mit dem Siege Otto Hermans endete. Auf seine unermüdliche Agitation begannen 1906 die amtlichen, wissenschaftlichen Ausgra-

bungen, welche die Anwesenheit eiszeitlicher Ablagerungen bewiesen und Hunderte von Steingeräten des eiszeitlichen Urmenschen aus den Höhlen der Umgebung von Hámor zu Tage förderten. Die weiteren, auf mehrere Höhlen ausgedehnten Ausgrabungen brachten immer reichere Funde und 1909 wurden in der Balla-Höhle von Répáshuta sogar Schädel und Skeletteile eines Kindes aus dem Ende des Magdalénien entdeckt. Dem genialen Geist Otto Hermans ist der Anfang der ungarischen Urmenschenforschung zu verdanken. Er legte den Grundstein zu den ungarischen Höhlenforschungen, seinem Eifer zufolge konstituierte sich die Sektion für Höhlenforschung der Ungarischen Geologischen Gesellschaft und Otto Herman begründete damit folgende neue Wissenszweige in Ungarn: Praehistorie, Urmenschenkunde und Höhlenkunde.

A PÁSZTORÉLET TUDOMÁNYOS FÖLFEDEZÉSE¹

— Emlékezés Herman Ottóra —

Írta: Dr. MADARASSY LÁSZLÓ, nemzeti múzeumi igazgatóőr

AMAGYAR halászat szénája a mult század nyolcvanas éveinek végére, legalább is tudományos téren már rendben volt. Herman Ottónak az 1885-ös országos kiállításra összehordott halászati gyűjteménye a legmagasabb hivatalos körök elismerését is kivívta s a kiállítás lezajlása után a nemzet tulajdonába, a Nemzeti Múzeumba került. »A Magyar Halászat Könyvé«-nek 1887-ben megjelent két vaskos kötetét pedig a művelt magyar társadalom valósággal szétkapkodta. Herman Ottó ragyogó írásművészete révén a halak és a halászok életének ismerete a legjobb körökbe is bevonult, hogy ne mondjam: szalonképessé lett.

Ugyanakkor, amikor a halászat a közérdeklődés középpontjába került, az állattartásról és a pásztorokról a művelt társadalom alig tudott valamit. És ha tudott is, nem volt abban sok köszönet! A városi ember a nyájak, kondák, gulyák, ménesek világát, a délibábos pusztát, a pásztorokkal, juhászokkal, kanászokkal, gulyásokkal, csikósokkal egyetemben csak költemények, regények, népszínművek romantikus beállításából ismerte. A falusi, tanyai ember viszont, aki verset, regényt nem olvasott, színházba nem járt s így a romantika italából nem ihatott, a pásztorokat amolyan kapa-kaszakerülő, minden huncutságra kapható betyárnépségnek tartotta. Fiatalabb esztendeimből magam is jól emlékszem a kiskúnfélegyházi gazdák panaszára, mely a tanyák között előfordult minden tolvaj-

¹ Herman Ottó lillafüredi emléktáblájának leleplezése alkalmából a Magyar Ornithologusok Szövetségének vándorgyűlésén, 1929 október 10-én tartott előadás.

lásért, lókötésért, csendháborításért Kecskemétet, mint a bugacmonostori pásztorok fenntartóját okolta. A pásztorokkal még a néprajzi tudomány sem foglalkozott komolyan, legalább is tárgyi téren, mert nem kereste fel hajlékaikat, nem írta le szokásaikat, nem figyelte meg az állattal való bánásmódjukat, nem gyűjtötte szerszámaikat, a szerszámjárással és a szókinccsel együtt.

Ezért keltett olyan nagy föltűnést, mikor az ezredéves országos kiállítás munkálatainak megindításakor felállt Herman Ottó és kívánta a pásztorélet anyagának a történelmi főcsoportba való fölvételét. Erről maga Herman Ottó később, a kiállítási főjelentés ösfoglalkozási fejezetében így nyilatkozik: »Azon az első, alakuló értekezleten, amely 1893-ban összejött és Lukács Béla akkori kereskedelemügyi miniszter, továbbá Vaszary Kolos hercegprímás elnöklete alatt tárgyalt, a történelmi főcsoport részletes programja is döntés alá került. Ekkor a főcsoport kilencedik alcsoportjába a történelmi vadászat, halászat, mezőgazdaság és bányászat volt fölvéve. Engem azonban a történelmi és népies halászat kutatása körül tapasztaltak arra indítottak, hogy a mondott csoportba a pásztorélet fölvételét indítványozzam, ami el is fogadtatott. Noha bizonyos kételkedést tapasztalnom kellett, mely különösen onnan fakadt, hogy sokan a pásztorélet fogalmát nem annak tárgyi, hanem inkább élő szokása részéből merítették, amit a kiállítható történelmi jelleggel összeegyeztetni alig, vagy éppen nem is lehetett volna.«

Mikor Herman Ottó indítványát megtette, már elevenen élt benne a meggyőződés, hogy az állattartás és a vele kapcsolatos pásztorokodás a magyarságnak éppen olyan mértékben és jelentőségben igazi ösfoglalkozása, mint a halászat, melynek tehát tárgyi anyagát, nyelvkincsét, embertani és történelmi vonatkozásait fölgyűjteni, elraktározni, földolgozni és publikálni elsőrendű nemzeti érdek. Mi vezette Herman Ottót erre a meggyőződésre? Bizonyára nem csupán az, amit a történelmi és népies halászat kutatása körül tapasztalt, hanem nyomósabban az, hogy a pókászati, halászati, madarászati munkái érdekében tett utazásaiban, faluzásaiban, pusztázásaiban pásztorokkal is sűrűn találkozott és velük szóba állt. Elszórva megjelent értekezéseiből tudjuk, Herman Ottó már akkor gyűjtött pásztoréleti tárgyakat, amikor annak országos fölgyűjtéséről szó sem eshetett. 1891 nov. 28-án a Magyar Néprajzi Társaságban, a Hunfalvy Pál tiszteletére tartott díszülésen magyar pásztorok remekléséről tart előadást. Előadásában beszél egy karikásostor nyeléről, amit a tihanyi apátság számadó kondásától szerzett »egy malac árért«, meg egy másikról, amelyik a vasmegyei, koltai öreg kondás mestergerendájáról került hozzá. De bemutatja azt a sótartót is, amivel egy somogyi, tótszentpáli kanászbojtár, bizonyos Cséplő József, madarászatai közben megajándékozta. Erre a sótartóra Cséplő fölvéste Herman Ottót, a feleségét, meg a kutyáját. »Gyarlón — úgymond —, de beremekelt a fedéllel, amelyen darvakból, gémekekből, vércséből, hollóból, fülemülékből, cinegéből, harkályból, szárcsából és szirmokból alkotta meg a díszet.«

A magyar pásztor-nép művészkedő hajlama, fafaragó, tülökvéső, kobakkarcoló, berakó, színező, szíjfonó, szironyozó tehetsége volt az első, amelyik a pásztoréletben Herman Ottó figyelmét legelőször és legjobban megragadta. Azután a dísz, az ornamentika, mely — az ő szavai szerint — »a pásztoroknál olyan nagyon uralkodó és magyar szempontból oly mélyen bevágó, t. i. a legkényesebb kérdések egyikébe, mely az eredetet, az átvételt és esetleg az eltulajdonítást veti fel«. Ha útinaplójába nézünk, akkor azt is megtudjuk, hogy a pásztorornamentika tisztázása érdekében már 1891-ben levelezést folytat unokaöccsével, Szeőts Bélával, aki is a zemplénmegyei Csákyóról közli vele az ú. n. ívökürtök díszítésére vonatkozó észleléseit.

Elég az hozzá, az ezredéves országos kiállítás rendezőse elfogadta Herman Ottó indítványát. És nemcsak elfogadta, hanem, mint a kiállítás beszámolójában mondja: »az ezredéves kiállítást intéző férfiak, ki-ki a maga hatáskörében, megtették mindazt, ami törekvésemben támogatható; megtiszteltek oly bizodalommal, amelyet csak erőm és akaratom legjavának latbavetésével, teljes odaadással viszo-
nozhattam — tettem, ahogyan emberileg bírtam«.

Hát tette is, emberileg, sőt emberfölöttileg! Tisztában volt vele, hogy föl-
fedezésének, a »pásztorélet«-nek további sorsa az eljövendő gyűjtőmunkától függ. Tudta azt is, hogy töretlen út áll előtte vagy ahogyan egyik tanulmányában írja: »A pásztoréletre vonatkozólag meg kellett találni az utat és ha nem akadt, az úttöréshez kellett folyamodni. Tárgyi irányban a Nemzeti Múzeum néprajzi os tálya igen-igen keveset nyújtott s e kevés sem volt rendszeres gyűjtés eredménye; így az egész soron igazán úttörő munkát kellett végezni«.

Ötvenkilencedik évét taposta Herman Ottó, amikor útinaplói »Uton-útfélen« c. sorozatának I. kötetében, az 52. lap élére följegyzi: »1893. Ezredéves kiállítás. Pásztorélet. Túrkeve«. Az úttörésnek erről az első napjairól beszéljen maga a napló!¹

*

»Augusztus 22-én elindultam Túrkevébe. Kisújszállásról Gaal Kálmán polgármester azt írta, hogy Csege a kolera miatt el van zárva, azért választottam Túrkevét kiindulási pontul. Kísért a feleségem, hogy a népnyelvi anyagot gyűjtse.« — (Herman Ottónak erre végzetes nagyothallása miatt volt szüksége!) — »Vitem magammal Hieronymi belügy-
miniszter 'Nyílt levelét' valamennyi törvényhatósághoz, melynek szövegét magam tudattam a miniszterrel . . . Túrkeve polgármestere, Kenéz Béla hivatalosan értesített, hogy a hatóság és polgárság a legnagyobb örömmel vár s fölajánlja a vendégszereteten kívül legbuzgóbb közreműködését is. Este félhatkor Túrkevében voltunk, hol Kupa Árpád várt a vasúton. A vendéglőbe szállva, a város színe-javával megvacsoráltunk. A terv az volt, hogy 23-án reggel 8 órakor indulunk s bejárjuk az összes, még fennálló pásztor-kunyhókat . . .«
— Másnap elindulnak két kocsin a híres Ecseg pusztá eléjére. — »Ez a pusztá még érin-
tetlen őselegelő s ami még ősbibb zamatú pásztorélet akad, az leginkább itt található. Az ú. n. Kőrezugon legelőször is Csikós Sándornál, Túrkeve csikósánál állapodtunk meg. Nádkunyhója hegyes csúccsal, de sajátosan tevépúpos, ázsiai forma és jó kötésű. Elég terjedelmes. Kívül-belül négy korc, nádból rakva, gúzzsal kolbászosan s átkötve. A középső korcon kívül-belül és köröskörül pecek, amelyekre a cók-mókot fel lehet akasztani. A kunyhó ajtóval van ellátva, retesszel és lakattal elzárható. Mindjárt az ajtó mellett kezügybe a korbba dugva pár nádsíp, mellyel a lapos csobolyóból vizet isznak. A korb ajtó fölötti részében két *török* . . . rendkívül érdekes, teljesen praehisztórikus jellegű, árforma szerszám . . . mely a lőszárcsontból készül, még pedig hasítás útján is. Ez a nevezetes szerszám lőszerszám varráskor, helyesebben szíjjal való varró-kötéskor a lyukak tágitására szolgál, hogy a szíjat tova lehessen fűzőgetni. Kaptam itt egy fából faragott evővillát is, melyen semmi jellemző nincsen . . . A lovak éppen össze voltak terelve s a csikós egy párt a *fogóköttel* kifogott. A kötelet vaskarikával alakítja hurokra. A vetés azonban nem volt valami nagyon biztos. Útközben betekintettünk még egy igen gondosan megszerkesztett bogárhátú kunyhóba is. Az építmény nádból való, jól van karcólva, de alacsony, úgy, hogy az ember nem állhat fenn benne. Rendkívüli tisztaság uralkodott benne, a padló gondosan fel volt sikálva — híg sárral —, hátul egy kicsiny, régi hombár sajátos ékítésekkel. Nagy bunda. Az eleség tiszta zacskóba kötve; a kenyérnek külön polc. A tűz számára egy kis vájás a kunyhó közepén. Az ajtó mellett itt is a nádsípok. Szép időben a főzést a szabadban végzik, az edény a bogrács, mely fülénél fogva oly szolgálára van akasztva, aminőt sok helyen, a vándor halászok használnak. Az ú. n. Lukácson éppen itatóra jött a gulya, azután delelt s mi is megpihentünk. Ezután a Simonék tanyája felé a Bürkös pusztára vettük az irányt. Útközben egy kb. 30 darabból álló tűzokfalka gyönyörködtetett. Vagy 200 lépésre bevárt; öre egy remek vén kakas külön a falkától úgy 20 lépésnyire állott. A lábtartást — amikor föl-röptek — nem bírtam megkülönböztetni. Simon Imre és László tanyáján — a Kürtösön

¹ Az útinaplónak ezt a részét a Kir. Magyar Természettudományi Társulat szíves engedélyével közlöm.

igazi magyar vendégszeretettel fogadtak és jóltartottak. Innen átvágtunk a Bokroszugon, hol Finta Miklóst, a számadó gulyást és csikóst — egykoron híres haramiát — egy pompás magyarembert vettünk a kocsira s elhajtattunk a kunyhóházhoz, mely azonban egy kis házikó. Az öregnek — ki 20 évet töltött Vácon — csak úgy ragyogott az arca, igazán gavallérosan viselkedve mindent a legnagyobb szívességgel ideadott, pénzt nem fogadott el a világtól sem. Itt szereztem egy szép fonású és felszerelésű karikást, tűzszerszámot, késtokat, betyártükröt, a ma már igen ritka, kovácsolt *kásakavarót* . . . ami azonban a szerzemények legremekebbjé, az egy villa, mely a kanalasgém . . . alsó kávjából készült s régentén, amikor a vizek még megvoltak s az a madár itt sűrűn költött, a pásztoroknál közhasználatú volt. Innen tovább mentünk Fábrián Mihály juhász tanyájához, hol feleségem a népnyelvi anyagot szedegette össze. Én megnéztem a *karámot* — Biharban szárnyék —, mely itt háromágú, nádból való s egy korcra van kötve . . . A juhok maguk válogatják meg éjjelre a széltől szabad oldalt. Itt csak tulokszarvból készült zsirtartók kerültek . . . A juhász egyszersmind gazda és bérlő, jól berendezett házikóban tanyázott. Míg a zsendice elkészült, Kupával átrándultunk Kukora Kis István uramhoz, ki nem messze őrizte gulyáját. Kunyhója az ázsiai forma s egészen tipikus. Itt kaptam egy tútartót, mely tűzoktollból készült s egy tűzszerszámot, erszényt, benne tapló helyett a Typha buzogányának a magvát és tűzkő gyanánt egy egészen tipikus praehistoricus *kovanyílhegyet*, melyről azt mondja a gulyás, »ez *termés kova*, itt terem, eső után tanáljuk«. Meghatott az, hogy itt a szelíd pászortűzet oly kován élesztik, mely ezeken a tájakon nyíl korában talán embert ölt . . . Körülbelül este 8 óra volt, mire visszakérültünk Túrkevére, hol egyszerű, de jó vacsora várt reánk. Ezzel itt a pásztoréletet illető kutatás körülbelül be volt fejezve s átmehettem némely népnyelvi dolog megállapításához.«

Az augusztus 24-ét s részben 25-ét — úgylátszik — a napló összeállításával, a népnyelvi anyag rendezésével tölti. 25-én este átmegeg Mezőtúrra, ahol azonban olyan közönyösség fogadja, hogy ezeket írja naplójába: »Maholnap negyven éve, hogy hazámban utazgatni kezdtem s ma mondhatom, hogy soha, sehol sem akadtam a mezőtúrihoz fogható fogadtatásra. A jóakarát teljes hiánya, szövetkezve a bámulatos tudatlanságból eredő meg nem értésével annak a feladatnak, amelynek megoldására vállalkoztam: ez köszöntött itt oly mértékben, hogy mély undorodás fogott el s este megérkezve, reggel elutaztam.« — Karcagra megy át, ahol Madarász Imre képviselőtársa készítettt elő mindent s így a képzelhető legjobb fogadtatásban volt része. 27-én »Rimaszombati uram vezetése mellett« kirándulnak »az Ecse domb tájára, közel Kúnágota felé«. Leginkább juhászokkal találkoznak. »Az egész úton már csak egyetlen, de tökéletlen ázsiai formájú kunyhóra akadunk, melyben az üllőkék *lókoponyák* voltak; ez itt Karcagon a rendes juhászszék, ezen ül a bács, mikor a juhokat feji. Ilyenkor odaszól a bojtárnak: »Hóc ide a lúfejemet, hadd üljek rá!« . . . Delelés idején egy gulyáshoz értünk. Vasárnap lévén, felesége, lánya kijöttek s folyt a főzés: egy fazékban Lebbencs vagy Lacsuha lére . . . a bográcsban pörkölt készült, a hús igen gyanús kinézésű volt. A tüzelő száraz ganaj . . . Igen határozottan mondta, hogy étlen-szomjan el nem bocsát; de azután bevallotta, hogy a hús »igen jó, kövér dögből való«, nem is kellett több! de kenyeret enni kellett.« — Ennek az esetnek néprajzi tanulságát Herman Ottó a naplóban így vonja le: »Az ember itt ganajtűzön dögöt főz és ezt lókoponyán ülve költi el!«

*

Ennyit a naplóból, mutatónak! A napló első része, mely az ezredéves kiállítás jegyében íródott, 1895 október 15-én a hevesmegyei Ivádon zárul, amikor is Herman Ottó, csak a pásztorélet szempontjából már 143 pusztát, határrészt kutatott át. A két esztendő alatt összehordott pásztoréleti anyag szenzációs volt! Erre vonatkozólag, egyik tanulmányában maga Herman Ottó így nyilatkozik: »Semmi kétség, hogy a kutatott pontok száma az ország területéhez, vidékeihez és pontjaihoz viszonyítva rendkívül gyér hálózatot jelent és ebből a szempontból véve a gyűjtésnek összege csak vázlat számba mehet; de már ez a vázlat is oly eredményt nyújtott, mely itthon közföltűnést, a külföld szakköreiben nagy figyelmet keltett.« A hazai közvéleményt Lambrecht Kálmán így rekonstruálja abban a standard-művében, amit Herman Ottó életéről és koráról írt: »Ha a halászati anyag nem is, annál újabb és meglepőbb volt a pásztoréleti kiállítás. Elsőül volt itt bemutatva az ősi pásztorlakások sora: a cserény, a vasaló, kontyos kunyhó,

a hamvas, szárnyék, putri, kunyhó; a csikós és juhász, a gulyás és kanász szerszáma, készsége stb. . . . Uj, még csak nem is sejtett értékek revelálódtak a szemlélő előtt: Herman Ottó sasszeme újra felfedezett egy olyan kimeríthetetlen, megmérhetetlen értékű forrást, mint egy évtized előtt a halászat néprajzi anyagát és ez a . . . pásztorokdás tárgyköre.« Az ezredéves országos kiállítás zsürijébe meghívott 13 kiváló külföldi tudós, meglepve az ősfoglalkozási gyűjtemény újszerűségétől, levelet írt Herman Ottónak. Ennek egyik fejezete — magyarra fordítva — így szól: »Nekünk az Ön gyűjteménye megnyilatkozás volt s nem akarunk távozni anélkül, hogy Önnek műveért legnagyobb bámulatunkat ki ne fejezzük. Mintaszerű módon vannak megőrizve oly művelődésnek maradványai, mely már eltűnőfélben van. Hogy Ön ezt az igénytelen, de az emberiség fejlődéstörténete szempontjából oly végtelenül fontos anyagot egész lényege szerint helyesen felismerte s annyi belátással és hazafias szeretettel összefoglalta: ebben mi az oly dicsőséges történelmi kiállításnak egyik legfényesebb alkotását látjuk« . . .

A nevezetes pásztoréleti gyűjtemény rendkívüli hatásáról magamnak is vannak egykorú emlékeim. A szülői szeretet gondoskodása, mint leendő hetedikosztályos gimnázistának, annak idején nekem is lehetővé tette, hogy az ezredéves kiállításban egy egész héten át gyönyörködhessek. Ennek az egy hétnek számomra legnagyobb, mondhatni: egyetlen látványossága és élménye Herman Ottó ősfoglalkozási gyűjteménye volt. A látványosság olyan hatással volt reám, hogy elhatároztam, hogy magam is a néprajzi gyűjtés hímes mezejére lépek. Hazatérésem után mindjárt az első héten összevásároltam a környék összes pásztorbocskorait; a következő héten pedig egy, a Tiszán himbálódzó, gazdátlan csolnaktól előzetes engedély nélkül kiemeltém a horgászó picét, a vízmergető szapolyt és a halak étkéül szolgáló galacsint. A dolognak természetesen rossz vége lett és én hamarosan leléptem a néprajzi gyűjtés töviskés mezejéről. Azonban — úgylátszik — ekkor írták be a sors könyvébe, hogy nekem nyolc esztendő múlva mégis csak bocskorok, picék, szapolyok és galacsinok közé kell ülnöm, tartósan, — egész életemre!

Az ezredéves kiállítás ősfoglalkozási csoportjának példátlan sikerével a »pásztorélet« további sorsa a tudományban egyszer s mindenkorra meg volt pecsételve. Ami e téren ezután következett — a párizsi világkiállítás gyönyörű magyar ősfoglalkozási csoportja, a Mezőgazdasági Múzeum bájos sarokszobája, az értekezések és könyvek hosszú sora, tanítványok, követők föllépése — az mind ebből a sikerből táplálkozott. Az igénytelen, lenézett »pásztorélet«-ből, egy kivételes tehetségű nagy magyar tudós akaratereje és fanatizmusa révén, a további esztendők folyamán »a magyarok nagy ősfoglalkozása« és a néprajzi bűvárokodás egyik klasszikus területe lett. Mi, akik az ő nyomdokain járunk, hálával gondolunk reá, amiért népéletünknek ezt az egész világrészt számunkra fölfedezte és hogy az utolsó órában megakadályozta, hogy ez az érdekes és tanulságos világrész nyom nélkül süllyedjen el a haladó, változó idők tengerében!

DIE WISSENSCHAFTLICHE ENTDECKUNG DES »HIRTENLEBENS«

— Erinnerung an Otto Herman —

Von Dr. LADISLAUS von MADARASSY, Ung. Nat. Mus., Ethnogr. Abt.

DAS HIRTENWESEN ist wie die Fischerei und Jägerei ein Urbeschäftigungszweig des ungarischen Volkes. Der Aus-

druck »ősfoglalkozás« — »Urbeschäftigung« wurde von Otto Herman 1887 eingeführt und 1897 zuerst analysiert. Seine Beobachtungen, die er während seinen Forschungen über das historische und volkstümliche Fischereiwesen machen konnte, führten Otto Herman gleichzeitig zur wissenschaftlichen Entdeckung

des Hirtenlebens, auf den Gedanken, dass die Viehzucht und die damit verbundene Hirtenbeschäftigung eine ebenso wichtige und wahre Urbeschäftigung des ungarischen Volkes sei, wie die Fischerei. So kam es, dass Otto Herman sich in den letzten 22 Jahren seines Lebens mit ethnographischen Studien, mit Sammeln von auf das Hirtenwesen bezüglichen Gegenständen, mit Aufzeichnung des Wortschatzes, Feststellen, Bearbeiten und Publizieren der anthropologischen und historischen Beziehungen beschäftigte. Nachdem er es durchgeführt hatte, dass auch das Material des Hirtenlebens in die historische Hauptgruppe der Millenniumsausstellung im Jahre 1896 aufgenommen werde, begann er 1893 eine grosszügige Sammeltätigkeit und besuchte in 2 Jahren 143 Ortschaften. (Sein über diese Reise sorgfälliger geführtes und illustriertes Tagebuch erscheint in Kürze im Verlage der Kgl. Ung. Naturw. Gesellschaft.) Seine 2jährigen Bemühungen zeitigten im Inland sowohl wie im Ausland einen grossartigen wissen-

schaftlichen Erfolg. Es wurde hier zum erstenmal eine schwindende Welt vorgezeigt. Die zur Jury berufenen 13 ausländischen Gelehrten, drückten in einem Briefe Otto Herman ihre volle Anerkennung aus, erstaunt von der Neuheit und Grossartigkeit der Urbeschäftigungssammlung. Nach diesem beispiellosen Erfolg war das weitere wissenschaftliche Studium des Hirtenwesens ein für allemal gesichert. Was auf diesem Gebiete später folgte: die Gruppe der ungarischen Urbeschäftigungen auf der Pariser Weltausstellung, das berühmte Eckzimmer des Ung. Landwirtsch. Museums, die lange Reihe der Abhandlungen und Bücher, das Auftreten von Schülern und Anhängern, fusst alles auf diesem Erfolge. Aus dem bis dahin unbekanntem »Hirtenleben« wurden dann im Laufe der Jahre durch die Willensstärke und Begeisterung eines grossen Gelehrten »A magyarok nagy ősfoglalkozása« — »Die grossen Urbeschäftigungen der Ungarn« und ein klassisches Gebiet der ungarischen ethnographischen Forschungen.

HERMAN OTTÓ EGYÉNISÉGE

Írta: CSÖRGEY TITUSZ

AZ ILY rövid kivonatban alig visszaadható lélektani vázlat H. O.ét, az utolsó magyar polihisztort mint univerzális lángelmét, mint tudóst, művészt, író, szónokot, hazafit és magánembert ismerteti. Zsenialitása s a velejáró alkotó fantázia és művészi alkotóképesség nyomja reá a legerősebb bélyeget. Kiegészíti mindezt a tudós rendkívül fejlett biológiai érzéke és kitartó elmélyedése, a művész fiatalos hevülete s az élet jelenségeinek áhitatos csodálata, amely páratlan finomságú rajzaiban is megnyilvánult.

Nagy volt mint író is, nemcsak ragyogó stílusában, hanem elsősorban ama képességében, amellyel az olvasó eszéhez és szívéhez egyaránt tudott szólni, mindig szórakoztatva oktatni. Remek szónoklatait pedig az elmondottak igazságának őszinte átérzése tette oly szuggesztív erejűekké.

Mint hazafi a magyarság lelki értékeinek leglelkesebb csodálója és hirdetője, jövőjének fáradhatlan munkása, a magyar fajvédelem egyik úttörője volt. Mint magánembert a puritán egyszerűség, a szegénységnek büszkén viselni tudása jellemezte. Mindig adni akart semmint kapni és a szerény megélhetésért kulturális kincsek halmazát adta nemzetének cserébe. A Szily-éremmel járó jelentékeny pénzösszeget is e szavakkal adta vissza: »ami engem működésre serkentett, ...